

МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ

Важливе значення в державному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності відіграють тарифні методи регулювання. Митно-тарифне регулювання безпосередньо впливає на показники експорту та імпорту, а також визначає основні економічні параметри національної економіки. Тариф, як інструмент регулювання, впливає перш за все на витрати виробництва і торговельний прибуток, завдяки чому забезпечується можливість прямого та опосередкованого втручання держави у сферу приватних економічних інтересів з метою корегування напрямів зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів господарювання.

Проблемами митно-тарифного регулювання та пошуку шляхів удосконалення його механізму займаються такі теоретики та практики у галузі митної справи: І.Бережнюк, А.Василенко, В.Ващенко, О.Гребельник, В.Науменко, Ю.Наумич, П.Пашко та інші.

Правовою основою тарифного регулювання в Україні є Митний кодекс України, Закон України "Про Єдиний митний тариф", Закон України "Про Митний тариф України", а також постанови Кабінету Міністрів України стосовно митно-тарифного регулювання та нормативні акти Державної митної служби України.

Головним елементом механізму тарифного регулювання є митний тариф, що являє собою систематизований перелік ставок і товарів, які оподатковуються експортним, імпортом і транзитним митом, з наведенням способу нарахування ставки мита, а також коефіцієнтів надбавок і знижок, перелік товарів, заборонених до ввезення, вивезення і транзиту відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності. Його розглядають також як конкретну ставку мита, що застосовується під час ввезення чи вивезення певного товару на митну територію країни. У даному разі поняття митного тарифу повністю збігається з поняттям мита при переміщенні товарів через митний кордон країни і може визначатися як вид митного платежу, що стягується з товарів і предметів, які переміщуються через митний кордон. Водночас в економічній літературі поняття митного тарифу часто використовується у більш широкому розумінні – як особливий інструмент торговельної політики і державного регулювання внутрішнього ринку країни у його взаємодії зі світовим ринком, тобто як засіб регулювання зовнішньої торгівлі, який позначається терміном "тарифне регулювання".

Митний тариф як важливий інструмент зовнішньоекономічної політики держави виконує низку важливих функцій: фіскальну, стимулюючу, регулятивну, захисну і політичну.

Механізм застосування митного тарифу складається з декількох елементів: товарна класифікація об'єкта оподаткування, методи оцінки вартості оподатковуваних товарів, методи визначення країни походження товарів, процедура застосування митних ставок.

При всьому різноманітті сучасних засобів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності митним заходам належить особлива роль, що зумовлено рядом причин: 1) митні тарифи застосовують, за невеликим винятком, усі країни-учасниці міжнародного обміну; 2) імпортовий митний тариф – це єдиний засіб регулювання, що охоплює всю товарну номенклатуру, тоді як інші інструменти орієнтовані на регулювання ввезення лише окремих груп товарів; 3) мито є найбільш прозорим видом торговельних обмежень; 4) використання і зміна ставок мит у митному тарифі дозволяє регулювати надходження в країну іноземних товарів залежно від рівня конкурентоспроможності відповідних вітчизняних товарів, міркувань економічної безпеки та соціальної стабільності, стану бюджету і платіжного балансу та ряду інших обставин.

Митне регулювання впливає на розвиток міжнародної торгівлі та рух інвестиційних потоків за такими основними напрямками:

- захищає вітчизняні виробництва (державна нейтралізує переваги іноземних фірм, знижуючи цінову конкурентоспроможність товарів що ввозяться);
- митне регулювання стимулює розширення експорту товарів та підвищення конкурентоспроможності національного виробництва (зокрема, за допомогою одностороннього зниження або скасування мит на ввезену сировину, матеріали чи обладнання, що не виробляються в країні, сприяє вітчизняним підприємствам у випуску більш конкурентоспроможної продукції, призначеної для реалізації за кордоном);
- служить засобом залучення іноземного капіталу в обробній галузі промисловості (при збереженні відносно високих ставок мит або їх збільшенні на готову продукцію тих галузей обробної промисловості, де ціни визначають її конкурентоспроможність, можна стимулювати зацікавленість іноземних підприємців у створенні відповідних виробництв на території країни);
- митне регулювання сприяє формуванню транскордонних виробничо-технологічних зв'язків, розвитку міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва (шляхом встановлення знижених або нульових ставок мит на готові вироби та/або комплектуючі країни регулюють масштаби і темп включення різних секторів економіки у світові господарські зв'язки);

– використовується як інструмент впливу на економічну політику держави-партнера для отримання тарифних поступок, поліпшення умов доступу на ринок для національних експортерів, для протидії дискримінаційним заходам (мита стали основним торговельно-політичним інструментом утворення торгово-економічних об'єднань, які формуються на дво- і багатосторонній основі).

– митне регулювання стимулює розвиток інтеграційних процесів між державами, що мають розвинену ринкову економіку, високий рівень індустріалізації й диверсифікації виробництва шляхом поліпшення умов для товарообміну країн-учасниць регіональних об'єднань (можливість отримання більшого прибутку за рахунок масштабів виробництва й динамічного зростання взаємної торгівлі партнерів в інтеграційних угрупованнях).

Проте, на сьогодні залишається ряд суттєвих проблем, які впливають на стан митно-тарифного регулювання, це зокрема:

– надмірна деталізація та значна диференціація в розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари;
– встановлення специфічних та комбінованих ставок ввізного мита без урахування специфіки поставок товару;

– наявність значної кількості пільг зі сплати ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

– ігнорування галузевими міністерствами та відомствами основних принципів та підходів щодо підготовки законодавчих актів з питань митно-тарифного регулювання.

Митний тариф – це один із найпоширеніших і найдієвіших економічних інструментів регулювання міжнародних економічних відносин та захисту національної економіки від різноманітних чинників зовнішнього ринку. Ефективна торговельна політика, в тому числі тарифна, є одним із чинників інтеграції країни у міжнародний економічний простір. Поєднання тарифної політики з політикою обмінного курсу національної валюти утворює механізм, за допомогою якого міжнародна торгівля може впливати на розподіл ресурсів в економіці країни, структурне реформування промислового й аграрного секторів, доступ до нових технологій, підвищення стимулів для експорту. Однак у дійсності, зазначені позитивні моменти впливу політики деформуються через прагнення до отримання ренти, корупцію, контрабанду та інші негативні явища, від яких потерпає багато країн з транзитивною економікою, традиційним нехтуванням вимогами законодавства, слабкістю політичної влади.

Інтенсивний розвиток міжнародних господарських зв'язків вимагає нових підходів та інструментів до прийняття ефективних управлінських рішень в сфері регулювання зовнішньоекономічних зв'язків. Митно-тарифне регулювання може ефективно виконувати свої функції лише за належної організації митної справи, застосування передових технологій митного оформлення, достовірного статистичного обліку товарів, що ввозяться, та їх митного контролю, спрямованого на забезпечення сплати належних платежів, боротьбу з контрабандою і ввезенням на внутрішній ринок неякісної та фальсифікованої продукції. Надмірно складна система митного адміністрування дає широкий простір для прийняття суб'єктивних рішень і корупції в митних органах, формує сприятливий ґрунт для зловживань і перекладає значні трансакційні витрати на пересічного споживача.